

PROBLEMS OF NATIONAL PUBLIC AND PRIVATE LAW

DOI: 10.46340/eppd.2020.7.2.40

Галина Крет, к. ю. н.

Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду, Україна

НОРМАТИВНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФОРМУВАННЯ ДОСТОВІРНИХ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Halyna Kret, PhD in Law

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4906-4799>

Criminal Cassation Court within the Supreme Court, Ukraine

REGULATORY FIXING OF INTERNATIONAL STANDARDS FOR FORMATION OF RELIABLE EVIDENCES IN THE CRIMINAL PROCEDURAL CODE OF UKRAINE

The article is devoted to the research of the regulatory fixing of international standards for the formation of reliable evidence in the CPC of Ukraine. The content of the court's duty to assess the reliability of the evidence is revealed and the range of its powers aimed at eliminating their contradictions is outlined. The range of rights of the defense to challenge the evidence of the prosecution in order to verify their reliability is summarized. Factors capable to ensure a fair and proper assessment of the reliability of some evidence (testimony from other people's words, the testimony of witnesses and victims obtained during the pre-trial investigation at the court hearing, testimony of participants of criminal proceedings with changes of valid data on their identity) and to ensure the proportionality of the interests of the parties of the criminal proceedings in cases of its use are outlined.

Keywords: international standards of proof, standards for the formation of reliable evidence, reliability of evidence.

Постановка проблеми. Вагому роль в ухваленні національними судами судових рішень відіграють стандарти доказування, значна частина яких напрацьована у практиці Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Їх застосування національними судами, з однієї сторони, забезпечує формування достатньої сукупності належних, допустимих і достовірних доказів, а з іншої сторони, призводить до досягнення за результатами оцінки цих доказів рівня переконання, необхідного для прийняття відповідного судового рішення. Застосування стандартів доказування у практиці національних судів повинно чітко узгоджуватися з вимогами норм вітчизняного кримінального процесуального закону, який водночас не оперує терміном «стандарти доказування» та не окреслює їх систему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття, сутність і система міжнародних стандартів доказування й особливості їх застосування національними судами виступали предметом наукового дослідження значної кількості науковців. Зокрема, до розкриття теоретичних і практичних основ вказаної проблематики зверталися В.Д. Басай, В.В. Вапнярчук, І.В. Гловюк, В.О. Гринюк, В.А. Завтур, С.О. Ковальчук, В.І. Маринів, М.А. Погорецький, В.М. Трофименко, О.Г. Шило та інші вітчизняні і зарубіжні вчені. У результаті проведених досліджень, з урахуванням нормативно закріпленого поняття кримінального процесуального доказування та виокремлених вітчизняним законодавцем процесуальних властивостей доказів, у системі стандартів доказування у кримінальному процесі України виокремлено стандарти формування рівня переконання, необхідного для прийняття відповідного процесуального рішення, та стандарти формування

достатньої сукупності належних, допустимих і достовірних доказів¹, а також вказано на потребу у виокремленні стандартів доказування, які стосуються не лише достатності доказів (як однієї з їх процесуальних властивостей, що підлягає встановленню у ході оцінки доказів), але й їх збирання, перевірки та оцінки із точки зору інших процесуальних властивостей – належності, допустимості і достовірності². Проте, система визначених нормами Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) стандартів формування достовірних доказів у контексті міжнародних стандартів доказування на сьогодні не виступала предметом самостійного дослідження.

Формулювання мети статті. Метою цієї статті є розкриття системи міжнародних стандартів формування достовірних доказів, закріплених нормами КПК України.

Виклад основного матеріалу. У практиці ЄСПЛ сформовано систему міжнародних стандартів доказування, у тому числі й стандартів формування достатньої сукупності доказів.

По-перше, з позиції ЄСПЛ, оцінка доказів із точки зору їх достовірності виступає обов'язком національних судів, які повинні враховувати конкретні та відповідні факти, здатні поставити під сумнів достовірність і точність доказів. У вітчизняному кримінальному процесуальному законі вказаний обов'язок національних судів ґрунтується на нормі ч. 1 ст. 94 КПК України, яка одночасно вказує на передумови оцінки доказів із точки зору їх достовірності: 1) основу встановлення достовірності кожного доказу становить всебічне, повне і неупереджене дослідження всіх обставин кримінального провадження; 2) достовірність кожного доказу встановлюється шляхом співставлення його змісту зі змістом інших наявних у кримінальному провадженні доказів.

Обов'язок здійснити оцінку доказів із точки зору їх достовірності законодавець покладає лише на суди першої та апеляційної інстанції. При цьому, якщо для суду першої інстанції встановлення достовірності доказів є обов'язковим у кожній справі, то суд апеляційної інстанції надає їм власну оцінку з точки зору вказаної процесуальної властивості лише у випадках, коли ним здійснювалося безпосереднє дослідження доказів, оскільки суд апеляційної інстанції не може надати доказам, які ним не досліджувалися, іншу оцінку, ніж та, що була надана судом першої інстанції. Поряд із цим, у випадках призначення нового розгляду в суді першої інстанції, суд апеляційної інстанції, відповідно до ч. 2 ст. 415 КПК України, не має права вирішувати наперед питання про достовірність або недостовірність доказів³. Суд касаційної інстанції, з огляду на норму ч. 1 ст. 433 КПК України, не має права вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу⁴.

По-друге, з точки зору ЄСПЛ, національні суди зобов'язані забезпечити стороні захисту можливість оспорити докази сторони обвинувачення з метою перевірки їх достовірності (зокрема, шляхом допиту свідків обвинувачення, виклику та допиту свідків захисту, подання висновків експерта, складених за дорученням сторони захисту). У вітчизняному кримінальному процесуальному законі наведений стандарт формування достовірних доказів закріплюється шляхом надання стороні захисту низки прав: 1) вимагати допиту свідків обвинувачення (п. 1 ч. 4 ст. 42, ч. 5 ст. 44 і ч. 4 ст. 46 КПК України), у тому числі їх допиту щодо попередніх показань, які не узгоджуються з їх показаннями (ч. 4 ст. 96 КПК України), якому кореспондує обов'язок сторони обвинувачення забезпечити присутність під час судового розгляду свідків обвинувачення з метою реалізації права сторони захисту на допит перед незалежним та неупередженим судом (ч. 3 ст. 23 КПК України), що підлягає виконанню незалежно від заявлення стороною захисту клопотання про виклик і допит свідків обвинувачення; 2) збирати і подавати суду докази (п. 2 ч. 4 ст. 42, ч. 5 ст. 44, ч. 4 ст. 46 і ч. 3 ст. 93 КПК України), у тому числі: а) вимагати виклику і допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення (п. 1 ч. 4 ст. 42, ч. 5 ст. 44 і ч. 4 ст. 46 КПК України); б) для доведення недостовірності показань свідка надавати показання, документи, які підтверджують його репутацію, зокрема, щодо його засудження за завідомо неправдиві показання, обман, шахрайство або інші діяння, що підтверджують нечесність свідка (ч. 2 ст. 96 КПК України); в) залучати експертну установу, експертів/експерта для проведення експертизи (ч. 1 ст. 242 КПК України) і заявляти суду

¹ Крет, Г.Р. (2019). Система стандартів доказування у кримінальному процесі України. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*, 19, 136-137.

² Basay, V., Hryniuk, V., Kovalchuk, S. (2019). Standards of Proof in the Criminal Procedure of the United States of America and Ukraine: a Comparative Research. *Amazonia Investiga*, 8, 22, 555.

³ *Кримінальний процесуальний кодекс України 2012* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (2020, березень, 23).

⁴ *Кримінальний процесуальний кодекс України 2012* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (2020, березень, 23).

клопотання про доручення їм проведення експертизи (ч. 1 ст. 332 КПК України); г) для доведення або спростування достовірності висновку експерта надавати відомості, які стосуються знань, вмінь, кваліфікації, освіти та підготовки експерта (ч. 5 ст. 356 КПК України); 3) брати участь під час судового розгляду у допиті свідків обвинувачення (п. 1 ч. 4 ст. 42, ч. 5 ст. 44 і ч. 4 ст. 46 і ч. 7 ст. 352 КПК України), у тому числі в одночасному допиті двох чи більше вже допитаних учасників кримінального провадження (ч. 15 ст. 352 КПК України); 4) під час участі у допиті свідків – ставити йому запитання щодо його можливості сприймати факти, про які він дає показання, та щодо інших обставин, які можуть мати значення для оцінки достовірності показань свідка (ч. 1 ст. 96 КПК України), а під час здійснення перехресного допиту свідків – ставити їм навідні запитання (ч. 7 ст. 352 КПК України), з покладенням на свідків обов'язку відповідати на запитання, спрямовані на з'ясування достовірності його показань (ч. 3 ст. 96 КПК України); 5) брати участь у допиті експерта, у тому числі одночасному допиті двох чи більше експертів (ч. 4 ст. 356 КПК України); 6) під час участі у допиті експерта – ставити йому запитання, що стосуються достовірності висновку (ч. 3 ст. 356 КПК України); 7) заявляти клопотання про виключення з числа доказів долучених до матеріалів кримінального провадження або наданих суду особою, яка бере участь у кримінальному провадженні, для ознайомлення документів, звуко- та відеозаписів, які викликають сумнів у їх достовірності, та вирішення справи на підставі інших доказів або призначення відповідної експертизи цих документів, звуко- та відеозаписів (ч. 3 ст. 358 і ч. 4 ст. 359 КПК України)¹.

По-третє, ЄСПЛ звертає увагу, що показання відсутніх свідків і показання зі слів інших осіб підлягають використанню національними судами виключно за наявності достатніх врівноважуючих факторів, у тому числі заходів, здатних забезпечити справедливу та належну оцінку достовірності такого доказу. У вітчизняному кримінальному процесуальному законі визначено можливість використання як доказів показань свідків і потерпілих, які не були предметом безпосереднього дослідження суду, та показань з чужих слів з одночасним наведенням достатніх гарантій, спрямованих як на забезпечення їх достовірності, так і її встановлення судом.

Як одна із загальних засад кримінального провадження законодавцем закріплюється безпосередність дослідження показань, речей і документів (п. 16 ч. 1 ст. 7 і ст. 23 КПК України), з урахуванням змісту якої, по-перше, суд досліджує докази безпосередньо, у тому числі отримує усно показання учасників кримінального провадження, по-друге, він може визнати доказами відомості, що містяться в показаннях, речах і документах, які не були предметом безпосереднього дослідження суду, у тому числі прийняти як доказ показання осіб, які не дають їх безпосередньо в судовому засіданні, лише у випадках, передбачених КПК України (ч. ч. 1 і 2 ст. 23 КПК України), по-третє, суд може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання або отриманих у порядку, передбаченому ст. 225 КПК України, і не вправі обґрунтовувати судові рішення показаннями, наданими слідчому, прокурору, або посилатися на них (ч. 4 ст. 95 КПК України)².

Законодавець обмежує використання показань учасників кримінального провадження, які безпосередньо не допитувалися судом під час судового розгляду, виключно випадками їх надання свідками і потерпілими під час досудового розслідування в судовому засіданні з підстав і в порядку, визначених ст. 225 КПК України. При цьому нормами кримінального процесуального закону закріплюється низка достатніх врівноважуючих факторів, у тому числі заходів, здатних забезпечити справедливу та належну оцінку достовірності такого доказу: 1) винятковість випадків отримання показань у такому порядку, до яких належать: існування небезпеки для життя і здоров'я свідка чи потерпілого, їх тяжка хвороба, наявність інших обставин, що можуть унеможливити їх допит у суді або вплинути на повноту чи достовірність показань; 2) отримання таких показань слідчим суддею шляхом допиту свідка чи потерпілого у судовому засіданні в місці розташування суду або перебування хворого свідка, потерпілого; 3) проведення допиту в присутності сторін кримінального провадження, за винятком випадків: а) неприбуття сторони, що була належним чином повідомлена про місце та час проведення судового засідання, для участі в допиті особи за клопотанням протилежної сторони; б) відсутності сторони захисту, якщо на момент його проведення жодній особі не повідомлено про підозру у цьому кримінальному провадженні; 4) проведення цієї слідчої

¹ *Кримінальний процесуальний кодекс України 2012* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (2020, березень, 23).

² *Кримінальний процесуальний кодекс України 2012* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (2020, березень, 23).

(розшукової) дії з дотриманням правил проведення допиту під час судового розгляду; 5) надання суду під час судового розгляду права допитати свідка, потерпілого, який допитувався у ході досудового розслідування в судовому засіданні, зокрема у випадках, якщо такий допит проведений за відсутності сторони захисту або якщо є необхідність уточнення показань чи отримання показань щодо обставин, які не були з'ясовані в результаті допиту під час досудового розслідування; 6) можливість перевірки правдивості показань свідка, потерпілого та з'ясування розбіжностей з показаннями, наданими у порядку, передбаченому ст. 225 КПК України, шляхом їх оголошення у ході його допиту під час судового розгляду (ч. ч. 1, 4 і 5 ст. 225 КПК України)¹.

Використання національними судами як доказу показань з чужих слів ґрунтується на нормах ст. 97 КПК України і також гарантується законодавцем шляхом закріплення достатніх врівноважуючих факторів, у тому числі заходів, здатних забезпечити справедливу та належну оцінку достовірності цього доказу. До числа таких гарантій належать: 1) обов'язок суду врахувати обставини, визначені ч. 2 ст. 97 КПК України, у тому числі обставини надання первинних пояснень, які викликають довіру щодо їх достовірності, переконливість відомостей щодо факту надання первинних пояснень, складність спростування пояснень, показань з чужих слів для сторони, проти якої вони спрямовані, співвідношення показань з чужих слів з інтересами особи, яка надала ці показання, можливість допиту особи, яка надала первинні пояснення, або причини неможливості такого допиту; 2) надання сторонам кримінального провадження вказаних вище у контексті дослідження можливості сторони захисту оспорити докази сторони обвинувачення прав, реалізація яких спрямована на з'ясування достовірності показань свідка: а) ставити свідку запитання щодо його можливості сприймати факти, про які він дає показання, та щодо інших обставин, які можуть мати значення для оцінки достовірності показань свідка; б) для доведення недостовірності показань свідка надавати показання, документи, які підтверджують його репутацію, зокрема, щодо його засудження за завідомо неправдиві показання, обман, шахрайство або інші діяння, що підтверджують нечесність свідка; в) викликати і допитувати свідка щодо попередніх показань, які не узгоджуються із його показаннями (ч. ч. 1, 2 і 4 ст. 96 КПК України)².

По-четверте, ЄСПЛ наголошує на тому, що показання анонімних свідків підлягають використанню національними судами виключно за умови забезпечення співмірності інтересів сторін обвинувачення та захисту, врівноваження можливостей останньої за допомогою судової процедури і не можуть виступати єдиним або вирішальним доказом, покладеним в основу обвинувального вироку. Вітчизняний законодавець не оперує терміном «анонімні свідки», водночас закріплює низку випадків, за яких суд може використовувати показання окремих учасників кримінального провадження зі зміною дійсних даних про їх особу, а саме: 1) показання свідків, потерпілих, обвинувачених та експертів, до яких застосовані заходи безпеки (п. п. 9 і 10 ч. 2 ст. 65, ч. 3 ст. 351, ч. 9 ст. 352 і ч. 2 ст. 353 КПК України); 2) показання викривачів (ч. 10 ст. 352 КПК України); 3) показання свідків – осіб, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення (ч. 2 ст. 256 КПК України)³.

У разі використання таких показань забезпечення співмірності інтересів сторін кримінального провадження та врівноваження можливостей сторони захисту здійснюється за рахунок: 1) закріплення особливостей проведення допиту вказаних осіб, які унеможливають розголошення дійсних даних про особу вказаних учасників кримінального провадження (п. п. 9 і 10 ч. 2 ст. 65, ч. 3 ст. 351, ч. ч. 9 і 10 ст. 352 і ч. 2 ст. 353 КПК України); 2) покладення на сторону обвинувачення обов'язку забезпечити присутність під час судового розгляду свідків обвинувачення (ч. 3 ст. 23 КПК України); 3) надання стороні захисту права брати участь під час судового розгляду у допиті свідків обвинувачення або вимагати їхнього допиту (п. 1 ч. 4 ст. 42, ч. 5 ст. 44 і ч. 4 ст. 46 КПК України); 4) надання стороні захисту права брати участь під час судового розгляду у допиті потерпілого та експерта (ч. 2 ст. 353 і ч. 3 ст. 356 КПК України)⁴.

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (2020, березень, 23).

² Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (2020, березень, 23).

³ Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (2020, березень, 23).

⁴ Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (2020, березень, 23).

Вітчизняний кримінальний процесуальний закон не містить норм, які б прямо вказували на неможливість використання в обвинувальному вирокі показань вказаних учасників кримінального провадження як єдиного або вирішального доказу. Водночас зі змісту ч. 1 ст. 94 і ч. 3 ст. 370 КПК України випливає неприпустимість обґрунтування судового рішення, яким встановлюється винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, на основі єдиного доказу як один зі стандартів формування достатньої сукупності доказів.

По-п'яте, з точки зору ЄСПЛ, визнавальні показання обвинуваченого, показання свідків і потерпілих, отримані за обставин, що свідчать про застосування щодо них катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження, є недостовірними. Закріплюючи наведений стандарт доказування у цілому, вітчизняний законодавець значною мірою уточнює його шляхом: 1) віднесення до числа обставин, що призвели до істотного порушення прав людини, не лише катування, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження, але й погрози застосування такого поводження, а також жорстокого поводження та погрози його застосування; 2) охоплення випадків отримання за вказаних обставин не лише визнавальних показань обвинуваченого, показань свідків і потерпілих, але й будь-яких інших доказів; 3) отримання доказів внаслідок вказаного істотного порушення прав людини призводить до визнання доказів недопустимими, а не недостовірними. Так, з урахуванням норм ч. 1 і п. 2 ст. 87 КПК України, недопустимими є докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод людини. Суд зобов'язаний визнати істотними порушеннями прав людини і основоположних свобод, зокрема, отримання доказів внаслідок катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження або погрози застосування такого поводження¹.

По-шосте, ЄСПЛ зазначає, що за наявності суперечливості у доказах національні суди зобов'язані її усунути, а у разі неможливості її усунення – тлумачити будь-які сумніви на користь обвинуваченого.

Вітчизняний кримінальний процесуальний закон містить низку норм, які визначають повноваження суду, спрямовані на усунення суперечливості доказів, у тому числі шляхом отримання нових доказів. Так, суд вправі: 1) призначити одночасний допит двох чи більше вже допитаних учасників кримінального провадження (свідків, потерпілих, обвинувачених) – для з'ясування причин розбіжності в їх показаннях (ч. 15 ст. 352 КПК України); 2) за клопотанням сторони кримінального провадження, потерпілого або за власною ініціативою викликати експерта для допиту – для роз'яснення висновку (ч. 1 ст. 356 КПК України); 3) призначити одночасний допит двох чи більше експертів – для з'ясування причин розбіжності в їх висновках, що стосуються одного і того самого предмета чи питання дослідження (ч. 4 ст. 356 КПК України); 4) за клопотанням сторони кримінального провадження, потерпілого або за власною ініціативою доручити проведення експертизи експертній установі, експерту або експертам, якщо: а) суду надані кілька висновків експертів, які суперечать один одному, а допит експертів не дав змоги усунути виявлені суперечності; б) існують достатні підстави вважати висновок експерта (експертів) необґрунтованим чи таким, що суперечить іншим матеріалам справи або викликає інші обґрунтовані сумніви в його правильності (п. 1 і 3 ч. 2 ст. 332 КПК України); 5) за клопотанням учасника судового провадження доручити проведення експертизи експертній установі, експерту або експертам, якщо долучені до матеріалів кримінального провадження або надані суду особою, яка бере участь у кримінальному провадженні, для ознайомлення документи, звуко- та відеозаписи викликають сумнів у їх достовірності (ч. 3 ст. 358 і ч. 4 ст. 359 КПК України); 6) за клопотанням сторони кримінального провадження доручити органу досудового розслідування провести певні слідчі (розшукові) дії – у разі, якщо під час судового розгляду виникне необхідність у встановленні обставин або перевірці обставин, які мають істотне значення для кримінального провадження, і вони не можуть бути встановлені або перевірені іншим шляхом (ч. 3 ст. 333 КПК України)².

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (2020, березень, 23).

² Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (2020, березень, 23).

У частині покладення на суд обов'язку тлумачити будь-які сумніви на користь обвинуваченого норми вітчизняного кримінального процесуального закону у повному обсязі відповідають міжнародним стандартам формування достовірних доказів. Так, згідно з ч. 4 ст. 17 КПК України, усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи¹, що виступає вагомою гарантією презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини як загальної засади кримінального провадження.

У разі, якщо суд не усунув суперечливості у доказах, з огляду на закріплену ч. ч. 1 і 4 ст. 370 КК України вимогу вмотивованості судових рішень, він зобов'язаний навести мотиви, з яких він взяв до уваги одні докази та відкинув інші, які їм суперечать. Ненаведення судом відповідних мотивів у судовому рішенні призводить до скасування останнього або його зміни судом апеляційної інстанції з підстав невідповідності висновків суду, викладених у судовому рішенні, фактичним обставинам кримінального провадження (п. 2 ч. 1 ст. 409 КПК України). Так, судове рішення вважається таким, що не відповідає фактичним обставинам кримінального провадження, у тому числі, якщо за наявності суперечливих доказів, які мають істотне значення для висновків суду, у судовому рішенні не зазначено, чому суд взяв до уваги одні докази і відкинув інші (п. 3 ч. 1 ст. 411 КПК України)².

По-сьоме, ЄСПЛ вказує, що у разі виникнення сумнівів стосовно достовірності доказу відповідно зростає необхідність підтвердження його за допомогою інших доказів. У вітчизняному кримінальному процесуальному законі вказаний стандарт формування достовірних доказів прямо не закріплений, хоча значною мірою ґрунтується на обов'язку суду встановити достатність доказів і вимогах до обґрунтованості судового рішення (ч. 1 ст. 94 та ч. 3 ст. 370 КПК України) і впливає з поняття належних доказів у частині визнання такими доказів, які використовуються для підтвердження достовірності чи недостовірності інших доказів (ст. 85 КПК України). Стосовно окремих доказів законодавець прямо вказує на необхідність їх підтвердження за допомогою інших доказів за умови визнання судом останніх допустимими. Зокрема, це стосується показань з чужих слів і документів, оригінали яких були втрачені або знищені (крім випадків, якщо вони втрачені або знищені з вини потерпілого або сторони, яка їх надає), не можуть бути отримані за допомогою доступних правових процедур або знаходяться у володінні однієї зі сторін кримінального провадження, а вона не надає їх на запит іншої сторони (ч. 6 ст. 97 і ч. 5 ст. 99 КПК України)³.

Висновки. Результати проведеного дослідження дозволять стверджувати, що напрацьовані у практиці ЄСПЛ міжнародні стандарти формування достовірних доказів знайшли пряме закріплення у нормах КПК України або опосередковано впливають з їх змісту. Наведені аспекти не вичерпують проблематики міжнародних стандартів формування достовірних доказів, у зв'язку з чим вона підлягає подальшому поглибленому дослідженню з урахуванням практики національних судів у частині їх застосування, що дозволить визначити напрями удосконалення відповідних норм вітчизняного кримінального процесуального закону.

References:

1. Kret, G.R. (2019). Systema standartiv dokazuvannia u kryminalnomu protsesi Ukrainy [The system of standards of proof in the criminal proceedings of Ukraine]. *Visnyk Pivdennoho rehionalnoho tsentru Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy* [Bulletin of the Southern Regional Center of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine], no. 19, 132-139. [in Ukrainian].
2. Basay, V., Hryniuk, V., Kovalchuk, S. (2019). Standards of Proof in the Criminal Procedure of the United States of America and Ukraine: a Comparative Research. *Amazonia Investiga*, vol. 8, no. 22, 550-559. [in English].
3. *Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy 2012* [The Criminal Procedure Code of Ukraine] (Verkhovna Rada Ukrainy) (Verkhovna Rada of Ukraine). *Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (2020, March, 23). [in Ukrainian].

¹ *Кримінальний процесуальний кодекс України 2012* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (2020, березень, 23).

² *Кримінальний процесуальний кодекс України 2012* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (2020, березень, 23).

³ *Кримінальний процесуальний кодекс України 2012* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (2020, березень, 23).